

EN CLAVÉ

COM A MÚSICH COMPOSITOR

Es poch menys que impossible assegurar si lo malhaurat fundador de las societats chorals de nostre Principat, mórt quan encara devian esperar-se d' ell fruits saborosos, emprengué la vía de la música pensant entrar en una vall sembrada de plantas flayrosas y flors sense espinas, ahont pogués donar expansió á son fatigat esperit, ó bé en un camp fornit de ròssas espigas de las que pogués obtenir mes profit que gloria.

Un desdixat accident que danyá la vista del poeta-músich catalá l' obligá á deixar lo treball pera dedicarse ab gran afany als cants populars, que mes tart devian immortalisar son nom.

Es ben segur que llavors vá amohinar més á en Clavé lo plan de la organisació mes convenient á las societats chorals, que 'l desconeixement complert en que 's trobava

de totas las reglas del contrapunt, que, casi sempre, se creuhen indispensables pera donar á llum alguna obra de poch ó molt valer.

Clavé degué pensar que certas reglas son verdaderas trabas per una imaginació com la seva, dotada de tot quant la naturalesa pot donar á sos fills mes benvolguts. Axís no es de admirar que, sens temensa, acometès la composició de las mes atrevidas obras, adoptant una estructura pera sos chors, igual ó semblant á la dels chors de que se serveixen los Orfeons francesos ó *germánichs*, mes no per có menys exposada á entrabancarse ab tota mena de dificultats.

Perque es necessari fixar la atenció del públich en una circumstancia, ignorada no solzament dels profans, sino que també de quants músichs no son prou forts en composició, ó que alguna vegada al menys no han escrit una petita obra choral. Las composicions d' aquesta mena (las á veus solas sobre tot, que son las més típicas) semblan, pera molta gent, una cosa senzilla, sense la menor dificultat, perque en ella no s' hi veuhen pretensions de cap classe. Si poguessem llegir en lo pit de molts músichs que las escoltan, veuriam segurament que en llur majoria creuhen poder ferlas molt superiors sense 'l més petit esfors.

Hi ha que atendre á que aqueixas collas de obrers, que 's forman en moltas poblacions catalanas ab lo nom de Societats chorals, careixen en sa totalitat de las més rudimentals nocions de la música. Gracias que alguns d' ells, robant alguna hora á las pocas de repós que 'ls deixa llur treball, hajin pogut assistir una petita temporada á l' estudi comunal pera aprendrer, bé ó mal, las primeras lletres.

Donchs, be; En Clavé, avans que tot, degué tenir en compte tot aixó, que no es poch. Si la seva imaginació volava cap á unas regions fora d'allá ahont podia arribar lo chorista, tenia que eixalar la seva pensa potentia pera que limités son vol en los espays de la possibilitat. Havia

de tenir present que certs passatges, facilíssims pera qui pot ferlos ajudat ab las reglas del solfeig, son insuperables pera los fills del trevall que no saben lo qu' es una mínima, una fusa, una pausa, un bemol, ni res de lo que coneixen los que han après solfa.

Lo *modo menor*, per exemple, tan propi y tan adequat á certas situacions, se sosté sempre ab dificultat per una societat choral que canta lo que apren á viva veu.

¿Cóm prescindir per complert del *modo menor*? ¡Si casi bè 's fá necessari en tota composició! ¡Si pera buscar determinats efectes no 's pot evitar! Donchs, ab aixó y tot, no hi ha més que observar y estudiar las obras de Clavé pera compendrer que éll l' evitava mentres podia.

A més d'aquests y altres inconvenients, que serian molt llarchs de contar, n' hi ha uns altres dels que no devem fer cas omís.

Lo compositor que 's forma 'l propósit de compóndrer una producció pera piano, pot disposar de 50 notas, á més las intermediarias, dada la organisació que actualment te dit instrument. L' autor de una obra á gran orquesta pot contar ab una extensió encara major y además ab una diversitat de timbres molt gran pera produhir los mes variats efectes de sonoritat.

Ara, bé, donchs: lo compositor de música choral á veus solas tè, en primer lloch, las dificultats que avans havem mencionat y altres no menys poderosas y, sobre totas ellas, la d' estar subjugat sempre per la ma de ferro d' un obligat timbre igual y de una extensió tan limitada que no pot allunyar-se més de duas octavas, es á dir de quinze notas.

Tot aixó ho consignem pera que nostres lectors compren gan que las obras á veus solas d' En Clavé, que tan han enaltit son nom, no son de cap manera la manifestació expontánea de un talent, sino que, al venir á la vida, han tingut que passar per un sens fí d' adressadors suficients á ferlas executables, ab detriment de llur mérit.

Hi hagué una época en que res d' aixó se tingué en compte.

Lo malhaurat músich-poeta, desitjós de fomentar lo cant popular, que tal volta no anava, á son parer, per lo camí mes convenient; observant, tal vegada, lo vuyt que deixavan á son entorn no pochs sabis escolástichs, d'aquells qu'havian fet mal bé molt paper escrivint llissons de contrapunt, mes que no havian pogut obtenir una sola palmada en cap lloch públich, pensá segurament atraurer-sels pera que l'ajudessin á portar á efecte la obra de regeneració per ell comensada y los convocá á una lluyta pacífica, oferint joyas als que resultessen autors dels mel-lors chors que fossen presentats.

Hem de confesar que l'idea de Clavé era massa atre-vida pera que fructifiqués en las circunstancias en que 's posá en planta. No hi havia á las horas lo menor conreu de la música popular catalana, y no podia esperarse que s'improvisessin los bons conreadors en poch dias.

L'altre inconvenient ab que havia de topar era, sens dupte, lo de la elecció del jurat calificador, que no podia ni devia coneixer bé los plans que en sa pensa guardés. En Clavé, ja perque no havian sigut consignats explícitament en la convocatoria, ja perque los membres d'aquell respectable cós creyan, potser de bona fé, que s'anava ahont volia anar en Clavé, donant com á mes meritoria la composició que reunís major número de bellesas, armónica-ment considerada. Aixís no es de extranyar que resultés favorescuda una producció á vuit veus, plena de dificul-tats, que no ho haurian sigut per son autor ó per los Jurats, mes que feu suar sanch y aigua á los choristas d'*Euterpe* per apéndrerla, y aixó que lo que ells no logran no cal que ho intentin los demés.

Resultat de tot; que la composició quedá pera us ex-clusiu de la referida societat, ó mellor, pera ser arxivada ben aviat.

La proba havia sigut inútil. Los compositors no volian acostarse á 'n en Clavé, y no era aixó lo pitjó, sino que no faltavan entre ells escursons que no 'l deixavan á peu

ni á caball, clavant lo fibló de la murmuració sobre sa vida artística aixis que se'ls oferia la més petita ocasió de ferho.

Eran molt contats los músichs que en vida de Clavé tenian á orgull ser distingits ab la seva amistat; mès, si fos facil fer sobre eix punt un exámen imparcial, potser trobariam qu' entre los compositors que s' honravan ab l' amistat d' aquell home hi havia la flor y nata de la societat filarmónica barcelonesa.

Los demès solian entretenirse en cercar defectes á las obras d' En Clavé, considerant una gran falta la ausencia d' una nota fundamental, ahont no hi cabia per causa de la limitada extensió de las veus, ó duas quintas seguidas, ó altres cosas que los puristas condemnan per mès que l' orella no las repel-li.

La modestia de En Clavé, tan gran com son talent, l' induhí més d' una volta á buscar la fórmula d' una transacció que, en cert modo, acabés ab l' aislament en que 'l tenian los sabis teórichs, no tan per la satisfacció propia que podia trobar en la amistat dels demès, com per lo beneficiosa que podia esser á sas benvolgudas societats chorals la cooperació d' altres compositors que fins llavors s' havian retret d' escriurer pera ellas. Y, obeint á tan plausible pensament, mès d' un cop volgué posarse baix la direcció de algun afamat contrapuntista que li ensenyés las reglas per ell desconegudas.

—Jamay poguí dur á cap mos projectes, nos deya cert jorn en que departíam ab ell sobre 'l particular. Las reglas del contrapunt, las lleys de l' armonía que jo empleo naturalment, no sé si ab prou acert sempre, son pera mi un obstacle quan d' ellas vull recordarme y, á pesar meu, tinch de prescindir de son estudi.

Deya bé.

No pot duptarse que la Naturalesa enriqueix ab forsa de sos mellors dons á certas inteligencias que, sens auxili de coneixements, indispensables á altres, poden acometre

las mès atrevidas produccions, portantlas á bon fi, sens que apenas lo mes exigent purista hi trobi res censurable en ellas.

En Clavé's trobava en tal cas. Podia, sense coneixement de l'armonía, donar á llum unas *Flors de Maig*, una *Queixa d' amor*, una *Nina dels ulls blaus* y un gran número d'obras, á cual mes recomenables, y no podia desitjar ja mes. La doble vena poética y musical de aquell geni podia compararse á la caudalosa font d'aigua cristallina y saborosa nascuda en un marge, quan ningú la buscava ni l'esperava. ¡Qui sab si practicant en ella certas operacions ab los elements de la ciencia, canalisantla ó d'altre manera podria ferse més abundant y mellorar sas condicions! ¡Mes, qui sab, també, si pera enriquir aquella déu, desviariam sa corrent y deixariam aixuta ó poch menys la font!

Clavé feya be, donchs. A despit de los sabis que volian ferlo sabi á n'ell, se quedá reduit á las sevas forsas naturals, aumentadas ab las que sempre dona la contemplació de las obras dels grans mestres, y aixís, casi bè sol, va anar prosseguint son plan.

Comprenia, empero, que 'l trevall que havia tirat sobre sas espatllas era massa feixuch pera un home, mes que aqueix tingués tota la forsa de voluntat possible, y procurá formarse deixebles, si aixís podem dirho, aconsellant á qui volia escoltarlo la composició de chors populars, com ell los entenia, pera que en lo cas, per desgracia ocorregut ja, de que éll faltés, hi hagués qui continués per lo camí que ell havia deixat senyalat.

Nosaltres mateixos, y tenim á gran orgull consignarho aixís, no hauriam fet lo poch que havem fet per la institució choral, á no haver sigut per los consells de aquell geni sens igual. *Los segadors*, coro descriptiu á veus solas, que fou honrat per part de la societat de *Euterpe* ab sa execució en los *Campos Eliseos* en 1862, fou escrit baix los consells d'En Clavé, que procurem no oblidar may.

Tenim la mes ferma convicció de que si altres, ab mes

dots, haguessin fet lo que nosaltres ferem, los resultats haurian sigut distints dels que toquem are.

No sucsehí aixís, per les rahons que havem dit avans. Los que debian oir á Clavé se colocavan massa lluny d'ell y no podian ferse carrech de lo que ell deya.

A pesar de tants entrebanchs, l' idea d' En Clavé s' obrí pas depressa, molt depressa, y aviat lo públich profá se colocá en lo puesto que debian haver ocupat los inteligents y la música choral tingué per crítich á tot lo públich.

La lley del contrast, que may deixa de manifestarse, se manifestá també llavors y al indiferentisme dels inteligents, contestá 'l fanatisme dels profans, que, portats en alas de llur entusiasme, feren d' En Clavé, no una figura colossal com era, sino un ser sobrenatural, poch menys que una divinitat. Per ells lo mateix valian *Les flors de maig*, que la menys acertada composició pera ball, escrita tal volta en mitj de mil contrarietats, y que indubtablement es molt inferior á aquella obra. Las bellesas rajavan á doll per tot arreu; los defectes no apareixian en lloch.

Y es de veurer com la campanya empresa llavors per la part més popular del públich continua encare, tenint En Clavé defensors en totas parts que no cessan may d'enaltir sas obras.

Per fortuna, la mort que tantas mudansas causa, mogué l' entusiasme de los anomenats inteligents, que avans veyan potser á Clavé ab indiferencia, y ja avuy á las lloanças de la classe popular hi ha que afegir la dels altres que, si no portan llur idolatría á posar totas las obras del músich-poeta catalá á un mateix nivell, que si no troban perfectas totas sas composicions ab orquesta, confessen que *Las ninas del Ter*, la *Violeta* y sobre tot *¡Gloria á Espanya!* son obras ben recomenables, se extassian devant de las bellesas de tots los chors catalans á veus solas y s' admiran de la estructura de *La Marsellesa* que

pot donar enveja al home qu'haje perdut molts anys estudiant en los conservatoris los preceptes de la armonía.

Nosaltres, que durant la vida de Clavé tinguerem la fortuna de contarnos entre 'l número de sos amichs, y que després de sa mort no hem oblidad may sa memoria, nos congratulem de poder consignarho aixís en lo sisé aniversari de sa mort.

CLIMENT CUSPINERA.

24 de Febrer 1880.

REY CAVALLER

EPISODI HISTÓRICH-NOVELESCH

DE LA VIDA DE JAUME I 'L CONQUISTADOR.

V.

DUIX Dèu permet que la possessió del comtat d' Urgell guanyada sia á forsa d' armas, lo Rey Cavaller se llansa á la guerra com á mercé d' un estany arracerat llansaria sa embarcació 'l nauzer qu' ha vensut las furias de cels y mar en nits cavernosas.

Lo vescompte de Cabrera sab la decisió del monarca, y s' apresta á la lluyta.

En Jaume I tramet missatge á Tamarit, considerable vila del regne, immediata á Lleyda, hont los valents se contan per personas y l' afany de combatre engendra héroes. Mana als oficials reyls que vajan acompanyats de la més gent que pugan, y ab provisions pera tres dias, al menys, á la vila d' Albesa que s' escau entre Lleyda y Balaguer, en lo marge de la Noguera Ribagorçana. Está segur de la lleyaltat dels dos Guillems, lo de Cervera y 'l

de Moncada, que l'acompanyan; los hi ordena que, ab quanta gent apleguen, acudescan en sa ajuda, y se'n va de Lleyda ab sols tretze cavallers comanats per En Pere Cornel. Arriva á Albesa: cap dels de Tamarit ha vingut encara, mes calma l'enuig del soberá la presencia d' En Beltran de Calassans ab setanta peons molt ben armats.

¿Qué hi fa que la població conte ab un fort castell? ¿Qué hi fa que 's trobe ben murada y provehida ab tota mena de provisions de guerra? Lo Rey la assetja, com si 's tractás d' una sola casa, y comensa á batre-la per tots endrets. Mes los Albesans, que saben que 'l Rey en persona es lo qui 'ls intima la rendició, capitulan, prévia seguretat, (á seguretat equival la promesa del monarca) de véures lliures de saqueig.—Bè 'ls hi val més, y gaudírsen poden. Prest sabrán, per experiencia d' altre, quinas haurian sigut las consecuencias de llur tenacitat.

Rendida Albesa ab son castell, lo Conquistador passa á Menargues, vila propera del Segre y equidistant de Lleyda y de Balaguer. Trenta feudataris solzament han vingut á aumentar la host del monarca; mes no cregau que per ço 's repensa y tem lo Comte-Rey.

Ben al contrari: aixís que tè á cop d' ull Menargues, mana á sas milicias que s' aturen, y ab quatre cavallers triats s' adelanta ell envers la població. Debades los més temerosos no poden reprimir llur esglay ó llur fundat rezel: tallan lo vent los cinch poltros; los vehins de la població, sabedors de la vinguda del jove imperant, pujan á cerciorársen al castell ab armament y provisions, mentre aquell s' atansa á la fortalesa y dirigeix sa potentia veu als castellans.

—Senyora natural de Menargues es la Comtesa y ni ella ni Nos volem la vostra mort ni perjudici en vostras hisendas. Retornéu, donchs, á vostras casas, y no sóls no rebreu dany per part nostra, mes socors y ajuda contra qui damnarvos vulla.

Respon un dels castellans:

—¿Qué farém, Senyor, del castell qu' En Guerau de Cabrera nos ha encomanat?

—Per justícia l' ha perdut; y si 'ns lo franquejau, restareu sots la nostra fe y reyal paraula.

Segurs d' ésser franchs d' homenatge, s' entregan los vilassans. Lo monarca avisa á sa gent, y 'ls menarguents al veure la poca qu' al Rey acompanya, si penadiment no senten de llur rendició, molt se maravellan de la facilitat ab que han cedit. Ben tost, però, semblant admiració 's transforma en goig, puix compadit lo Rey de sos vassalls, porta á tal extrem lo compliment de sa promesa, qu' en compte de traure 'l manteniment de la vila y llochs vehins, envía vint colcadors á Balaguer, que retornan ab viandas bastants pera tres dias. ¹

Durant aquells tres jorns aná compareguent l' esperat refors. Més de mil infants y dos cents cavalls vingueren á aumentar lo migrat exércit. Alashoras lo Rey, confiat en la bondat de la causa que defenia, resolgué seguir lo que mancava á la empresa.

Lo vescomte Guerau contava, com una de las poblacions més ben defensadas y provehidas, la de Linyola. Lo Rey, ab tots sos llinatjes d' armas, desde cavallers escudats á sirvents, passá 'l riu Segre, pèl port de Lleyda, y 's dirigí afanyós á batre la dita població, malgrat la falla dels Moncadas ab llurs gents.

Condolía pensar que vila tan bella, regina d' uns paratjes qual fecunditat avergonyeix la sequía, encís del pla d' Urgell, en qual bell mitj se troba,—havía de rebre aviat la branzida de la forsa destructora.

Ja 's disposava 'l Rey al atach, quan comparegueren los dos germans Moncada. En Ramon insinuá que, puix entre'ls vehins de Linyola hi havía molts vilassans adictes á la comtesa Aurembiaix, demanava llicencia al monarca pera parlamentar ab ells; mes aquest, no veyent camí de dur á cap, sens general perill, aytal proposició, y creyent injustificable l' actitud del paisanatje, ordená que comensés lo combat.

¹ Aixís ho diu lo mateix Rey. Lo manteniment consistí en setze caps de bestiar junt ab pa y ví.

Indescriptible es l' entussiasme ab que s' obrí la lluyta. Los sitiadors la emprenguén com un sol home contra altre home sol. Estretas las filas; alsats los penons; xisclant las fonas; llampegant las espasas y las llansas; los manganells y catapultas en moviment continuat; los darts y sagetas xisclant en l' ayre y 'ls crits de «¡A ells!... ¡Aragó! Aragó!»—eran altras tantas provas del fervor ab que pugnavan tots y cada un dels soldats del Rey Cavaller. Est, animat del ardor de compartir gloria igual á la de sos subordinats, menyspreant, com sempre, la exposició de sa vida, descavalcá y lluytá confós ab los més ínfims.

Debades no fou.

Entrada á sanch y foch siguié Linyola. Los vehins fugíren á arracerarse en una torre forta ab barbacana y fosso: recurs que deferí, mes no evitá la rendició de tothom.

En Jaume I, segons ell mateix afirma, se detingué tres jorns; recopmtá la gent que 'l servía, y ordená lo necessari pera continuar sa cavalleresca é inoblidable expedició.

Per' assegurar lo complert de sa obra, faltáva sóls abatre la renomada ciutat de Balaguer, car després d' ella, Agramunt, y Pons, y Oliana y demás poblacions caurían com ramatje d' arbre un cop segat lo tronch.

Nous elements morals y materials han d' ésser indispensables pera sotsmetre la ciutat més important del comtat. Los morals serán, en primer terme, la presencia de la mateixa Comtesa Aurembiaix, que tindrà 'l privilegi de ferse guanyadora de voluntats: los materials serán nous y poderosos enginys de guerra qu' escamparán destrucció y mort allá hont farán sentir cástich horrorós. Lo vescomte 'N Guerau comana als de Balaguer. Es tanta la gent de guerra que pobla la ciutat; tan abundosas son las municions que la surteixen; tan ben previnguda 's troba nó á un sol combat sinó á una desfeta d' ells, qu' apar tament impossible que forsas humanas la rendescán.

Bè ho sab lo Rey y bè ho saben sas llegendes: punt per punt los hi ha referit un estudiant, sortat en haverse po-

gut lliurar de la furia del Vescomte. Ni que cada pas ha-
gués sigut defensat per cairudas penyas, coronadas d' ena-
michs, hauria reulat lo Conquistador.

Avansa l' exércit compacte; arriba prop la ciutat; passa
enllá del paratje en que avuy se troba 'l monestir de Pre-
dicadors, y s' acampa al entorn de la esglesia d' Almata,
parroquial de la ciutat. Desd' allá la població se veu en
terra baixa y pot ésser fortment batuda. Mes, considerant
insuficients los enginys portats,—segons per avans s' es
dit—ordena 'l Rey construhirne de nous y prepotents. Es
lo primer un terrible fonévol ¹ que llansará pedras mo-
lars y sepulcrales contra castell y edificis de tota mena. Si
no enjega mil pedras, de dia, y de nit cinch centas, ² no
será malaguanyada la feyna que durá á cap. Cadenas y
revingut cordatje no mancarán pera lligarlo com cal, é in-
dispensables no serán, com en temps de Celius Rodiginus,
cabelleras de donas pera fermarlo. Los manganells y al-
garadas ³ prestarán, com ell, sa poderosa ajuda: brassos
sobrers hi haurán que manejin aquellas máquinas ab im-
ponderable destresa. Ab las pedras y foch rebrá 'l castell
y sufrirán las casas una boyra de sagetas llargas de sis
pams, ⁴ germanas de las que tan bonas resultas produ-
hiren á Menargues, y maleols ⁵ fibladors com llamps
que causarán incendi y ruinas ⁶. Altre fonévol s' aparío-
na ab lo primer aixecat.

¹ Detalls d esta arma: Bernat Boades: «Fets d' armas» é «Historia» de Monfar
cit.; p. 474 y següents.

S' anomenava fonévol de *fundus*, fona, per motiu de la que tirava la pedra. Mes
tart s' anomená *brígola* y finalment *cobreta*. (1413. Siti de la mateixa ciutat de Ba-
laguer per Ferran I). Los castellans ne deyan *máquina pedrera* y també *trabuco*.

² Un d' aquesta potensa conta 'l Rey haverne vist.

³ Véginse, además de las obras citadas, la «Historia de Valencia» per Escolano,
qui dona molts detalls sobr' estos enginys de guerra.

⁴ Diu En Monfar qu' en la casa del regiment de Balaguer vegé una ballesta an-
tiga tan gran, que 's pot afirmar qu' havia sigut llansada per una catapulta, puix no
hi havia home capás d' usar d' ella.

⁵ Darts armats de fochs inestingibles.

⁶ Es curiosa la costum d' escriure, en las sagetas llargas, los soldats romans lo
nom del capitá de la legió ó del cónsul baix quals banderas militavan, per' inferir,
després del combat, qui havia mort més enemichs y á qui 's debía la victoria. Diu Plu-
tarc: «Hi ducti per cadavera hostium á militibus, conspexerunt jaculis militum.
Catuli barbarorum corpora esse confossa: dignoscebatur ex insculpto nomine Catuli
telo.»

Vuyt diadas han passat. Ja no cal esperar més temps. L'arribada d' En Guillem de Cervera; las novas forsas del de Moncada y 'l refors dels richs-homes d' Aragó que, per fí, han arriuat desmentint los no del tot infundats presentiments de la majoría, decideixen l' atach. Dos mil infants y quatre cents cavalls constituheixen ja las forsas sitiadoras, y son prou á humiliar l' alterosa resistencia.

Mes ¡ay! ¿á qué derruir tan hermós poblat, á qué malmetre tant bè de Deu, si tal volta la presencia de la Comtesa estalviarà sanch de germans y terrible desolació?— Lo Rey segueix lo prudentíssim avís del síndich de Menargues y d' En Pere Palau, que 's confrotava ab lo parer del famós estudiant enginyat á entrar y sortir de Balaguer com si no fos població rigorosament sitiada.

Arrivá la Comtesa ansiosa de pau com de bon temps l' auçellada. Al cap de quatre ó cinch dias de s' arribada, é inseguint los desitjos dels ciutadans, una colla d' homes ben armats y resoluts s' acostan al mur á conferenciar ab los de dins Balaguer. Ella 'ls hi parla y comensan ells á capir quant temeraria es llur resistencia. Lo furor que s' apoderá del Vescomte, al ésser noticiós de semblant feta, no hagué fré. Portat de sa ira, ordená á la més triada gent de sas maynadas fer una sortida y metre foch en los fonévols guardats per En Ramon de Moncada acompanyat d' En Sanxo Perez de Pomar, d' En Guillem Bordoll, batlle de Castellserá, y de N' Arnau de Rubió. Pochs eran estos cavallers, y 'l Governador de la ciutat, En Guillem de Cardona, ab dos cents braus infants¹ y una vintena de cavalls eixí de bella nit, obert portell en la murada, ab feixos de llenya encesa. S' encaminaren corrent, com esperitats, envers las sitiadoras máquinas, y 'l monarca, que s' esqueya en la tenda d' En Guillem de Cervera, sentí cridar ab desaforadas veus:

«¡Al arma! al arma! Sús, que venen á cremar los fonévols!»

1 Contan qu' entr' ellis estigué Sire Guillem, fill natural del Rey de la Navarra.

Tarda fou la resistència, mes ¿quí sab si á la consecució de la maligna empresa molt hi contribuí la deserció, la fuga indigna d' En Sanxo Perez de Pomar? †

Passarém per alt,—evitant minuciositats excessives y excessiva difusió,—lo que succehí en los dos dias següents. Lo que debem assegurar es que aumentá la dissidència dels sitiats, y que ja 's manifestá 'l cansanci y 'l desesper de molts, en vista dels horrorosos y creixents danys que la gent del Rey causava, principalment en los arrabals, malmetent camps y hortas, esmicolantlos á la vista dels qui n' eran senyors.

Tres jorns havian transcorregut desde l' arribada de la Comtesa, y las simpatías per ella creixian tant en lo cor de la ciutat com la indignació contra 'l de Cabrera.

Lo Rey digué á la gentil dama:

—Necessaria es vostra abnegació. Los de Balaguer esperan sentir novament dels llabis vostres quíns son los designis que 'ns animan, y Nos desitjám que demá mateix acudíu hont demanada sou.

—A mercé de Vostra Altesa 'm trobo, y jamay me penadiré d' obehirvos,—respongué humilment Na Aurembiaix.

—Preservada sereu de tot dany,—finí 'l Rey, ergullós, com may, d' esmersar son valiment en dama de tan elevadas qualitats.

Com de fet: cinquanta cavallers, ab escuts que protegian la Comtesa, guiaren á esta que cavalcava en generós corcer.

Acostats, per segona volta, al mur, descavalcá la dama. Un de sos servidors cridá ab veu entera:

—Sou per aquí 'ls de Balaguer?

Regná un prolongat silenci.

—Aquí es la Comtesa;—torná á cridar l' acompanyant.

Llavoras un dels ciutadans contestá que ab ell se trobava la principal gent de la ciutat.

† De semblant fuga dona fé 'l mateix Rey en sa Crónica.

—Si escoltar, donchs, voleu á la Comtesa y sentir lo que parlarvos ansía, no temau: sortíu.

Digué un esforsat cavaller, y com si mágich fos son accent, una afanyosa multitud coroná seguidament la muralla.

La comtesa Aurembiaix, ab l' amor y tendresa de mare, los hi recordá alashoras sa ascendencia y 'ls debers que 'ls imposava sa lligitimat de filla única, reproduhint en sentidíssims mots, que conmogueren lo cor dels assetjats, lo que dit havia temps enrera al seu protegidor.

—Pendrem acort, senyora;—respongué 'l més vell dels de Balaguer—y nostre benobrar no farà esperar-se.

—Mercés vos ne sian dadas;—esclamá un dels cavallers.

Y tots ells se 'n tornáren á l' host, y 'ls de Balaguer celebráren immediat conçell.

Si bé fou l' acort favorable als drets de la Comtesa, segons durant la nit mateixa notificá l' invicte estudiant; com lo castell (especie de padrastru de la ciutat) dominava la població y 's trobava molt ben defensat, rezelavan los habitants que á sa rendició no seguís la ruina de la població entera. Per ço convingueren en atényer una ocasió en que 'l Vescomte no 's trobás en la fortalesa. Est, però, que sorprengué las pláticas dels del conçell de la ciutat ab los sitiadors, ordená á un ballester llansar algunas sagetas contra 'ls primers ¹. Tan in 'liscret procehiment alsá 'l coratje dels ciutadans, qu' enviáren dos conçellers á reptar al Vescomte; 'l qual, sabedor de qu' era unánim l' esperit de desistiment, y poch refiat en las únicas forsas d' armas qu' en lo castell lo servían, trameté missatge al Rey, proposant la entrega de la fortalesa á n' En Beranguer d' Ager fins y á tant que novament se discernís lo mellor dret que li espectava á la possessió del comtat.

Semblant proposta equivalía á una rendició incondicional, y per més qu' En Guillem de Moncada fos contrari d' acceptarla, lo Rey, guiat per l' amor á sos

¹ Aixís ho advera l' arcediá Miedes.

vassalls, segur del qu' estos li portavan aixís com á la Comtesa y cert, altrement, de que justa era la decisió que l' havia dut á combatre, (decisió per ell mateix formulada y de que no hi havia rahó pera desdirsen) convingué en la proposada entrega, com si desitjás fer menys vergonyosa l' afronta del punit Guerau.

Lo Vescomte (diuhen las crónicas) prengué un esparver qu' en molta estima tenia, y ab trajo de cassador, sortí pèl pont, jequint al Rey y sas gents á la banda d' Almata y enviántá 'N Berenguer de Finestres á dirli qu' estava disposat á efectuar la prealudida entrega.

No bè se n' aná 'l Vescomte, los de la ciutat sollicitáren del monarca que 'ls hi fos dut son penó, y 'N Jaume I accedí á llur demanda delegant á un cavaller y á cinch escuders, los qui portáren la reyal ensenya plegada y amagada, aixís com la llansa per arborarla més tart. No havia arriuat encara 'N Berenguer al castell, ¹ que 'l vent amanyagava ja l' alsat penó de victoria y 'ls vítors de la ciutat lo saludavan com símbol de redemció y concordia entre monarca y vassalls.

Las aclamacions no cessáren, ans s' enfortíren quan la Comtesa entrá en sa casa senyorial hont fou admesa y jurada per Senyora.

Dominat Balaguer, los d' Agramunt resolguéren entregarse, á despit d' En Guillem de Cardona y de sos tretze cavallers, qu' eixits de la ciutat havian anat á defendre aquella vila. Ramon Jafra ho manifestá á 'N Ramon de Mondada y est á la Comtesa, al monarca y als del Conçell reyal.

En Jaume I hi acorregué hostatjantse en la serra d' Almenar.

Los del poble, llassats de la senyoria del Vescomte, vessavan á dojo llur goig inmens al ovirar los estandarts reyal. Discretament obrá, donchs, En Guillem de Car-

¹ Alguns suposan que hi arriavá y que, sorprés, abandoná la fortalesa.

dona, eixint d' Agramunt á dotz' horas de nit.—Sabuda la pèrdua de Balaguer, bè podia considerarse dispensat d' ulterior defensa.

Franquejadas las portas de la vila, lo Rey y la Comtesa foren acullits per los del regiment d' aquella ab inequívocas mostres de respectuosa adhesió.

Llavoras rebé 'l Conquistador missatge dels habitants de Pons adverant qu' estos desitjosos estavan de reconèixer l' autoritat de Na Aurembiaix; mes se presentá, pera dur á cap semblant reconeixensa, un dels obstacles massa freqüents per desgracia en la complicació de las relacions feudals. Lo vescomte de Cardona, En Ramon Folch,—lo fidel servidor, l' àmich obert del rey Jaume,—guardava apenyorat lo castell de Pons, per rahó d' interessos que li debía 'l vescomte 'N Guerau. Las lleys de la guerra prohibían al soberá, com á tot cavaller, atacar sens la prévia formalitat del deseiximent,¹ en virtut del qual se declarava hom desentés de tot pacte ó llas de fé y d' amistat. Com sia, donchs, que 'l Rey no portava intent d' enemistarse ab un de sos més cars vassalls, (acompanyant, com sabeu, del monarca en lo gran acte de pau y treva ab los nobles rebelats, y pare del qui més tart havia d' inmortalisar, ab Girona, lo nom de Pere'l Gran) lliurá á sos prohoms y cavallers de compromís, y resolguéren aquestos seguir á la Comtesa, pronta á senyorejar, com los ja guanyats dominis, la població ben disposta, com cap altra, á son albir.

Malgrat, emperó, tan galanas disposicions per un costat y altre, (ja que sols cinch cavallers romanguéren ab En Jaume) la gent armada de Pons se resistí interpretant menyspreu lo qu' era sóls lloabilíssima prudencia. ¡Malaguanyat valor esmersat y malaguanyada sanch que va derramarse!

¹ Equival á despedida. Era formalitat tan legal, que 'n consta títul y rúbrica en las Constitucions de Catalunya.—Altres diuen *desafío* y 's pot admetre en lo sentit recte de la paraula, puix com diu Du Cange «diffidare proprie est á fide quam quis aliqui debet, aut pollicitus est, per litteras aut epístolam defficere.»

Per' evitar lo seguiment de tan esbojarrada lluyta, los dos Moncadas escrivíeren al Rey; est duptá primer; emperó poguent més en ell, sobre tot' altra consideració, l' amor á sos fidels, bon rey y bon cavaller com sempre, sabé conciliar sos debers de paladí ab sos compromisos d' amistat y, arrivant com parlamentari á peu y sens armas sota 'ls murs de la població, instá al castellá á sots-métres á la Comtesa, prometent salvaguardar los drets d' En Ramon Folch. No penetrá, donchs, alashoras, la Comtesa á la població, ni fou ocupat lo castell fins á ésser subjecte tot lo comtat.

Després de Pons, Tarrós, Oliana y tots los molts dominis integrants del patrimoni comtal,—tant los margenals al Segre com los situats vers la Seu,—anaren revertint á la llegítima filla de N' Armengol VIII.

Era 'l mes de Novembre de l' any de gracia 1228.¹

Tres mesadas bastáren á conseguir una victoria que, glorificant á una dama ignocenta, enlayrá per damunt, molt per damunt de tota nuvolada, lo *cavallerisme* d' En Jaume I 'l Conquistador.

VII

Resultat fou, ademés, ben digne de meritarse, lo penadiment sancer d' En Guerau de Cabrera, qui, vell y desenganyat del mon, ja no intentá rependre l' antiga vía de perdició, ans seguir aquella que va dreta á l' Eternal Justicia. Prengué l' hábit relligiós y 's feu cavaller del temple, mentre Na Aurembiaix gojá pacíficament de la possessió del comtat, venerant lo nom de Deú, benehint lo del Rey, y adorant á aquell Guillem de Cabrera que, digne espós de la comtesa Elvira y padastre generosíssim de la órfana de mare, entrá, com En Guerau, al servey relligiós ab

¹ La Comtesa, en lo mes de Desembre, exercí ja actes verament senyorials, franquejant de peatjes y eximint dels tres mals usos: *intestia*, *exorquia* y *cugucia*.

l'ànima més bella y derramant més esperansas y goigs que l' arch de Sant Martí.

Justíssima recompensa siguié á la contrició del vescomte Guerau lo fet de que, per llegítima vía, retornás á son fill Pons lo ja pacífich comtat d' Urgell.

Del cóm s' esdevingué aixó; dels varis casaments que 's tractaren pera Na Aurembiaix, Comtesa XIII d' Urgell, y de l' havérsen efectuat sóls un ab l' infant En Pere de Portugal, me crech franch de donárvosen rahó, tant més, quant qui vulga, trobarla pot extensa en variadas narracions.

Lo que no 'm perdonaria jamay, ni vosaltres, cars lectors, perdonarme podriau, fóra que deixás de servirme, pera posar punt final á mon relat, de las tan breus com atinadíssimas consideracions d' un sabi escriptor al apreciar la importancia, mérits y resultats del cavalleresch epissodi que m' he atrevit á retraure.

Vè á dir M. de Tourtculon:

«Lo Rey En Jaume I no tenia cap interés material y directe en la empresa, car las mateixas concessions fetas per Na Aurembiaix havíalas obtingudas ja del vescomte de Cabrera, quan la Comtesa semblava renunciar á la reivindicació de sos estats. La ventatja moral, emperó, que 'n tragué fou gran, car á més d' haver mostrat als esperits turbulents ab quina energia sabia defensar sas prerogativas contra gent rebel-lada, confortá als bons ab un acte de desinteressada justicia.»

¡Gloria inmarcessible á REY tan CAVALLER, y llohat sia Aquell que 'l concedí á nostra antigua confederació!

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

UN IDILI Á LAS FOSCAS

POCHS dias feya que 's trobava á Madrit, ahont l' havian dut la set de gloria y la fam de diners: *auri sacra fames*, que dihem los homens de ploma. Afanyós de coneixer tots aquells famosos centros d' il·lustració que tant havia sentit encomiar en lo seu poble al apotecari y al metje, qu' á Madrit havian fet la carrera y prou que 'l coneixian, seguint las judicacions d' aquells dos sabis, honra de la vila de Cinch-Cases, havia comensat sas exploracions per los cafés més anomenats per sa parroquia política ó literaria. Aixís estudiant en lo de l' *Iberia*, s' havia extassiat contemplant tot plé d' admiració, casi idólatra, alguns d' aquells pardalots que en los papers públichs veyan accionar y parlar en las Córts, encisar lo públich dels teatres ab llurs obras, dirijir desde 'ls ministeris com á remats d' ovellas ab circulars y decrets, als mansos contribuyents. Y tots aquestos personatjes que fins llavoras havia estat veyent darrera las lletras de motllo figurantse 'ls segons la seva fantasía, veyan 'ls alas horas de carn y ossos. Se li presentava petit, lleig y xarayre 'l qui creya Apolo y Demóstenes tot ensemps; al que tenia per tremendo pillardás judicant per las felpas y travetas que cada dia pegava y feya al govern, lo veyan

pura estampa del esperit de la golosina, parlant á la taula del café com si sols ho fés ab curta llicencia de la mort; lo poeta á qui fins l' *Eco de Cinch-Cases* aplaudia, semblava un escribent de procurador; y aixís comensá la série de desil-lusions qu' á nostre héroe l' hi habia de fer cáurer la córfa idealista que la llunyana perspectiva de la Córta l' hi habia fet creixer sobre 'ls ulls de l' enteniment, allá en Cinch-Cases.

Era l' hora clássica del Café madrileny, si es qu' en aquestas tabernas elegants hi ha á Madrit alguna hora del dia que no ho siga; puig que la distingida classe dels vagos cortesans es prou nombrosa pera poblarlas casi bé de sol á sol, ab la nit pe 'l mitg.

Pero á l' hora en qué á Cinch-Cases comensan las albas los tenors de corral, es quan certs cafés s' omplen de lo més granat que la societat cortesana compta en la política, en lo periodisme y en la literatura; que, si bé sembla qu' aquestas duas branca del geni no deurian esser més qu' una, son emperó ben distinta cosa. Llavors es quan la *chismografía* dels salons, dels teatres, de las redaccions, dels diaris, volteja de taula en taula punxant aquí, tallant allá, esgarrant, tacant per tot arreu, fent riure á n' aquestos, esgarrifar las dents á n' aquells, semblant odis, criant envejas, despertant ambicions, tramant intrigas.

Lo nostre héroe, que 's deya Benet, era un aspirant á literat, á qui, l' apotecari de Cinch-Cases, home molt conegut y que tot sól sabia més que tota la célebre familia de Lepe, habia seduhit, inculcantli l' ideya de que, «qui ploma té..... á Roma va,» aforisme qu' ell explanava á Benet fentli véurer com tres y dos son trenta dos, que per literats habian comensat tots los prohomens que llavors regian y esplotavan la cosa póblica com á cosa propia particular seua. Benet, donchs, s' habia proposat coneixer tota la faramalla que sucava en la gran caldera del presupost, ja ab los dits, ja ab forquilla d' or, y á la nit del meu cuento, ú, per millor dir, vera historia, s' encaminava cap al Suís, hont l' habia citat un seu amich y

compatrici, qu' havia vingut á Madrid ab los pinzells que, si á Cinch-Cases sols havian servit pera embrutar parets, á la Córta havian de fer d' éll un Rosales ó un Fortuny. Aixís ho creya éll quan menys. Donchs aquest Apeles en tel d'ou, 's reunia en l' anomenat café ab altres de la seua calanya, y Benet, que de tot volia saber, dedicava á l' art aquella nit.

Ho era d' hivern; xisclava pe 'l carrer d' Alcalá aquell ventet que, com diuhen los madrilenys, *mata á un hombre y no apaga un candil*. Sens dupte s' havian deixat oberta la porta d' Alcalá. Los homens creuhavan l' estret carrer de Sevilla embossats fins als ulls, las mans á las butxacas y 'ls colzos enganxats al cos, caminant depressa fugint de las pulmonias, única cullita segura en aquella terra. Moltes donas, mes valentas, passejavan menys depressa, arrossegant lo llarch vestit que cruixía sobre las llosas fent... psit,..... psit,..... com si anessen cridant á algú. Duyan lo cap descobert, la cara al ayre, molt pentinadas, ab flors de drap al cap, llambregant á dreta y esquerra, girant lo cap á cada pas, de duas en duas ó solas, passeja amunt passeja avall, desde 'l cantó del carrer de Carretas fins al Suis, desde l' *Iberia* fins al *Teatro del Príncipe*. Semblavan lo *diabolus* de l' antifona: *Quærens quem devoret*, y més encare aquellas ombres de morts que pretenian enganyar á Caront, lo barquer de la llacuna Stigia, pera fer de franch lo viatge al Tártar. Estas ombres, com saben, si eran agafadas *in fraganti delicto* de inópia, que sempre ho ha sigut la falta de xavos, tenian de rodar cent anys á l' entorn dels canyars de la Stigia; mes las altres tan macas que vos' dich, se coneix que no totas tenian la mateixa condemna, puig are una, despres altra, sempre arrossegant son psit... psit... desapareixían en las foscurias del carrer del *Lobo* ó d' algun altre carreró de l' entorn. Lo fret apretava. Las estrelles relluhian com si fossen del tot novas. L' empedrat, ressech per la gelada, ressonava ab só casi metálich sota las ferradas potas dels caballs que molt coverts ab las mantas de cuadro,

guiats per cotxers embolicats ab pells fins als sombreros, arrossegavan en rabent y cadenciós trot llarch los cotxes qu' en glopadas venian desde las portas dels teatros. A las dels cafés y pe 'ls carrers, baylets, noys y noyetas, mitj nusos, cridavan la *Correspondencia*, altres diaris y bitllets de la rifa, aixordant, demanant, corrent per escalfarse los peus descalsos, arreplegant las puntas de puro que 's disputavan llensantse sobre d'ellas ab lo crit del *gatera* «*date colilla*» y bavosas y, encesas encare, seguian xuclantles. Y el que no tremolava de fret, no podent mes, arropit en lo cau d' una porta, tal volta plorant de fam, corria y reya y escometia als altres, cercant en lo moviment y en las reliscadas sobre las llisas y lluhentas llambordas lo calor que l' hi robava la gelada atmósfera.

Benet fugia cap al Suís com havem dit. Donat á la observació com tot aquell que 's dedica á consignar gráficamente sas impressions pera comunicarlas al publich, s' habia deturat un xich observant aquella malhaurada quitxalla, los seus jochs y los seus planys. Tendre de cor, com bon ignocent, planyía la sort d' aquelles noyetas desamparadas, morintse de fret al mitj del carrer en aquelles horas, y plorava 'ls perills d' aquell abandono dels noys que comensavan allí una carrera de moral lliure, quals fins tots sabem. Estava, donchs, ben predisposat pera la compassió, quan posá la ma sobre 'l botó de la porta vidriera del Suís.

Obrí y al trovarse dins de la tanca de cristalls que precedeix al saló del café sentí uns gemechs, mirá d' ahont sortian y vegé una nena de vuyt á nou anys tota arropideta en un recó, afardellada ab pellingots y plorant á llágrima viva. Aquella aflicció que contrastava ab lo brugit rialler del café, va estrényer lo cor sensible de Benet, y abaixantse envers la noyeta l' hi preguntá ab interés:

—¿Qué tens filleta? ¿Qué 't passa?

Per tota resposta los gemechs pujaren un tó. Benet més interessat per la recrudescencia del plor, repetí la pregunta y per fí, entre singlots y sospirs, va dir la nena.

—Es... es... que... qu' he perdut... la... la pesseta.

Y esclatá en un plor més gran al pronunciar esta paraula.

—¿Era teua la pesseta?—preguntá Benet.

—Era de la mare, que m' havia enviat á ca l' apotecari á cercar una medessina pera mon pare qu' está malalt!—respongué la nena tot d' un alé, aixecant lo cap y fixant en los de Benet sos ulls plorosos.

—Té, pobreta, té!—feu l' impresionable cinch-casench tót conmogut, trayent de la butxaca de l' armilla una pesseta y donantla á la nena.

Aquesta s' aixecá d' un cop, agafá la moneda y dient—Deu li pagui, senyoret,—fugí cap al carrer.

Benet entrá al café, cercá á son amich y asseyentse á la taula dels artistas se posá á escoltar la seua conversa en aquella cátedra d' instrucció, que per aytal la tenia. No hi havia allí cap personatje dels qu' á Benet havia recomanat la fama. Los pochs noms d' artistas que havian arribat á Cinch Cases corresponian á *genis* prou poch patriótics per haver alssat lo vol de las riveras del Mansanares y de totas las altres riveras espanyolas, anant á ajocarse vora 'l Sena hont las obras d' art son més preciadas y, sobre tot, més pagadas qu' aquí, hont qui forma galerias ó compra un quadro, ho fa per moda ó per compromís. No hi havia tampoch cap *pintor de Cámara*, qu' aqueixos no gosan presentarse entre gent qu' entenga d' art, per no véurer 's obligats á demostrar..... moltes cosas que no puch dir per la pressa.

L' amich de Benet y sos companyons, no encare de glorias, sí ja de fatigas, eran tots revolucionaris de varias menas. Quí, entussiasta de Velazquez, sostenia que ab blanch, negre y dos ó tres *terras* se podian fer obras mestres, en lo qual casi be no errava, si bé s' oblidava d' afegir en tan estreta paleta lo such del *geni*. Quí, per contra, aixecava l' escola colorista y, ab *lacas* de tota mena, sostenia la possibilitat de pintar lo sol y la lluna, talment qu' haguessen de mirar lo quadro ab ulleras verdas. L'un

pintava ab graneras, l' altre ab agullas de cusir. Fortuny ha tornat bojos á molts pintamonas, y en la tertulia de Benet n' hi havia prou. Aquestos no veyan en lo gran artista mes qu' un que feya menut y que, com altre Deu, feya la illum. Volent comensar pe 'l cap, per compte de empendreho pe'ls peus, los qui pintavan ayguadas, nõ feyan altre que trossos de paper plens de tacas que pareixian despintadas després per una inundació. Los qui 'l seguian *al oli* quan enrancits no quedavan! Quinas *majas* de pandero y rostre de gos y quins toreros de pamet de plassa de toros! Pero en lo que casi bé tots anavan á una, era en la preponderancia del realisme en la pintura. «¿Mestres? Pera 'ls ninots. ¿Copias en los museus? Pera las madametas que pintan. La naturalesa y sols la naturalesa es lo gran mestre universal.» Y estudiant la naturalesa 's passavan los dias de sol, estesos per los bancals de la *Casa de Campo* ó en los banchs del Retiro; y lo mal temps en aquella taula del café, *estudiant tipos*.

Benet los escoltava ab un pam de boca oberta sense calarne un mot d' aquella conversa artística, pero aprenent ja molts térmens d' aquells qu' als crítichs d' art serveixen pera gargotejar en los diaris, revistas d' exposicions sense entendre n' una jota. Al véurer l' importancia que tots aquells pintors donavan als modelos de carrer que, segons ells, eran los més *naturals*, al sentirlos alabar los recursos que 'ls pillets oferian al pintor realista; qu' á Murillo l' hi serviren pera son *Pollós*, los tinyosos de la *Santa Isabel* y pera molts de sos angelets; á Velazquez altre tant en moltas obras sevas, etc., Benet pensá en la nena de la pesseta, la vá véurer d' un cop idealisada per aquella concomitancia entre l' art y la naturalesa, 's decidí á ficar la cullerada y contá 'l cas estenentse en filosofias y despropósitos que 'ls comensals escoltavan com si 'ls parlessen grech, ja ab caras rialleras, ja de conmiseració. L' amich era un d' aquestos, y veyent que Benet divagava, l' interrompí donantli un copet á l' espatlla y dientli:

—Bé, Benet, bé. Ets un xicot molt aixerit qu' alcansará

en aquest mon y en l' altre lo premi degut á tan bonas accions. Pero no sigas tan tendre de cor; si no vols véuret demanant per compte de donar, perque llavors no trovarás pessetas, mal que plores.

—Tu ets un positivista descregut—replicá Benet—y no sabs lo que t' dius.

—Y jo espero qu' ho serás prompte tu també.

Poch després sortiren los dos amichs pera anar á cercar al director del diari del que Benet pretenia l' honor d' esser redactor.

Los carrers estavan més sols, pero no sense transeunts; qu' á cap hora de la nit ne faltan, en los del centre sobre tot. Lo fret apretava: los serenos ab llurs fanalets qual llumet pareixia gelarse, y altres guardas de l' orde públich, tots encaputxats com á monjos, feyan centinella ab més ó meny dissimulo, á las portas de las tabernas que, si bé semblavan closas, no deixavan de badallar en tota la nit.

Benet y l' seu amich arribaren á la porta d' un d' eixos establiments que están oberts, com altres molts de diversa mena, de nit y de dia, que 'n diuhen *Colmados* ó bé *Andaluces*.

L' amich de Benet demaná al Sr. A..... parroquiá del establiment y habentl' hi dit que hi era entraren en un dels quartos qu' á modo de celdas s' obrian sobre un llarch corredor. Gran gatzara de riallas, veus disputant, cant *flamenco*, crits joyosos de dona, lo só tremolós dels timbres eléctrichs, brugit de plats y copas, de forquillas y ganivets que s' remouhen, lo rum-rum d' un guitarró y, sobre tot aixó, la fortor de 'ls cent tufs distints que donan, lo peix fregit, calent y saborós desde la cuyna, los calamars bollint en la seua tinta, la carn dels *beefsteacks* y de las costellas ab lo tufet del llar y de la llimona dolça barrejadas en *la maître d' hôtel*. Ab aquestas olors s' afejian las que, com d' un gran cabás de flors, s' alçan de la taula de marbre del majestuós taulell hont presideix molt satisfet, lo cap rissadet y plé d' oli y la roba blanca relluhenta,

lo majordom. Devant d' éll entre mitj de duas barricadas de botellas ab taps folrats de plata y d' enlluernador cristall que pren tots los colors del prisma segons lo licor qu' ellas contenen, s' hi veuhen las rojas llagostas en s' actitud arreplegada y pensivola, los plats de llagostinets colors de rosa *á l' aspic*, apretats en un manoll dins d' un bloch de gelatina; pilots d' ostras flanquejadas per grogas llimonas; munts de *percebes* ó peus de cabra, de *quisquilles*, *camarones* y, en fí, tants d' altres mareschs del Cantábrich y del Mediterráni qu' omplen lo nocturn tinell d' un perfum de vora mar qu' allarga las dents y obra la gana.

Benet y 'l seu amich entraren en un dels quartos hont, assentat á la taula ab un gran plat de *percebes* al devant, una *caña* y una botella de mansanilla al costat, s' estava 'l Sr. A..... xucla que xucla y trago vá, trago vé. Al véurer entrar als dos amichs no va interrómprer son trevall; se torçá 'ls dits de la ma dreta, l' allargá al amich de Benet y 'ls convidá á pendre part en lo sopar pera 'l que estava fent boca.

L' amich doná las gracias y li exposá lo motiu de la visita. Eran abdós antichs coneguts y no calia rodeigs.

Lo Sr. A..... saludá ab lo cap á Benet quan son amich se 'l presentá, y després d' haberlo atés, sens deixar de xuclar *percebes* ni d' engolir *cañas* parlá aixís, ras y curt:

—Suposo que 'l senyor estará ja enterat de lo qu' es lo periodisme, del gran pervindre que tothom que 's dedica á aqueix noble sacerdocí del progrés modern, deu esperar si l' segueix y l' desempenya ab fé y esperansa, pero sense caritat, si no es per éll mateix, qu' aquesta es la ben ordenada. Avuy en dia, n' obstant, lo periodisme es més que may dificultós. Sobran brassos y mancan caps. Aixís es que 'ls brassos guanyan poch després del aprenentatge, ben entés que, com tot ofici, lo periodisme 'l requereix llarch y pesat. Si 'l senyor está disposat á empendre 'l jo tindré molt de gust en obrirl' hi la entrada del quart poder, ahont tothom que sab, pot y vol, arriba á tenir un puesto. Vosté voldrá comensar per la crítica suposo?

—Sí,—va respondrer l' amich, per compte de Benet.—
Está ja al corrent del moviment artístich y literari d' avuy
en dia. Té fets grans estudis sobre las obras modernas y
antiguas de mes importancia y coneix per fí l' historia
y l' talent dels principals artistas, literats y oradors.....

—Tot aixó interrompí 'l Sr. A.....—no hi fa cap falta.
¿Vosté creu encare que per escriurer de qualsevol cosa cal
enténdren? ¡Home jo 'l feya més il-lustrat ja en la ciencia
cortesana! Pera fer crítica no hi ha més que dir á tot, qu'
es superior, si es d' un amich ó d' un enemich que 'ns pot
fer mal de prop. Sobre tot hi ha que conformarse ab l'
orde del dia que dóna l' Ditector del periódich. Vosté
creu que jo tindria al meu diari un critiquet d' aqueixos
que s' tenen per gallerets de la literatura y que no diuen
may més que lo que 'ls sembla bé sense fer compte de las
conveniencias socials? Nó, amich; pera esser crítich no
cal més que poca aprensió y menys vergonya, considera-
cions imprescindibles de tot periodista que s' aprecia. Lo
mateix hauria de dirli de la política, pero aixó ja ho apen-
drá prácticament, á mesura que avansi en la carrera pe-
riodística. Per are no puch oferirli en lo meu diari més que
la redacció dels *Espectacles* y l' esperansa d'ascendirlo dins
d' uns quants mesos á *sota-gacetiller* honorari. Si entre-
tant triomfa la meva política, si pujan *los meus*, pot variar
la cosa. *Conqué, he dicho!* Vínган demá á la redacció,
qu' are espero á una..... certa persona.....

Los amichs se donaren per entesos y eixiren. Benet
sense haber tret res en clar sino que lo senyor A..... era
un xarrayre. L' amich sens haber après res de nou. Tin-
gué, donchs, qu' explicar á Benet que, tot alló, volía dir
que, si tenia ferma voluntat d' entrar al diari del senyor
A..... tenia qu' aguantar molts ruixats y no guanyar rés
en molt de temps, ni sisquera una butaca gratis pera 'ls
teatres, á pesar d' esser l' encarregat dels *Espectacles*; y
que, la tal important secció del diari s' reduhia á arreplegar
los anuncis que las empresas envían á las redaccions, re-
tallarlos y encastarlos á una quartilla ab una hostia. Do-

blegar la quartilla pe 'l mitj y posar al demunt *Espectacles per' avuy*..... Aquestas paraulas serian tot lo que tindria qu' escriure al diari. No sabia si hauria de firmar.

Benet doná la callada per resposta. Al eixir del *Colmado*, arracerada á la porta, trovaren una nena plorosa, que Benet no trigá á reconeixer qu' era la de la pesseta. L' amich posá la ma sobre 'l bras de Benet pera deturarlo y l' hi digué ab veu baixa: *Espérat!* Y fent á la noyeta las consabudas preguntas, obtingudas las mateixas respostas que Benet habia rebut, l' amich doná á la nena mitja pesseta y feu com si ab lo seu companyó anés á entrar altra vegada. Y sens perdre de vista á la nena qu' havia sortit tot corrent, digué á Benet:—*Seguéixla d' amagat; vés, qu' aquí dintre t' espero. Ja veurás!*

Benet tingué d' apretar lo pas pera no perdre á la xica, qui, á l' arribar á un cantó, cridá per duas vegadas ab veu clara com la del piulet d' un aucell:—*Chiri!*.... Un xiulet modulad d' un modo especial, l' hi respongué de desde 'l fons del carrer, y dos baylets de 10 á 12 anys aparegueren prompte tot corrent cap á la noyeta qui, bufantse 'ls dits y ballant lo *zapateado*—sense sabatas, com podeu pensar—pera espantar al fret que la gelava de cap á peus, era observada de l' altre cantó per Benet, tot atontat de lo que veyá.

—Junts ja 'ls tres estornells, digué á la noyeta lo més gran:

—Larga la *mota*, Liendre!

—Te veo! Qué has hecho con la otra que te he dao?

—Se l' han llevao dos sotas y un as en cá el Chato.

—Pus me quedo con la media que m' ha dao ahora un jilí.

—Liendre! Que te la casco! Suelta la *mota*!

Y l' hi agafá 'l bras qual má tenia la nena molt tancada.

—Uy! Uy! que 'm fas mal, lladre! Que no m' han donat sino mitja pesseta are! Deixam anar!

—Desclou la ma; ja ho veurém!

Y, fentli obrir per forza, caigué en terra la mitja pesse-

ta. Lo Chiri l' arreplegá ab llestesa, y tot seguit, sense fer cas dels plors de la noyeta, varen registrarla entre éll y son company mentres qu' ella cridava:

—Pillos, lladres! Donéume un ral pera pagar lo llit á la so *Pepa*, sino tindré que dormir al carrer! Ala! Ala! Ja no us tornaré á dar rés! pillos! lladres!

Així s' esclamava mentres los pillets, corrent cap á vall, fugían de Benet, qu' á la fi s' havia acostat á defensar á la nena; mes aquesta, ab la seva por, prenentlo per un polis-sont, fugí també per altra banda, sens fer cas de lo qu' aquell volia dirli.

Mentrestant lo Chiri deya al altre baylet, mostrantli la mitja pesseta:

—*Lo que es á esta sí que le damos los tres golpes, gaché.*

FELIP BENICI NAVARRO.

LO VIATJE DE L' ÀNIMA

Passarán los cels, la terra,
lo qu' ha dit Jesús, jamay.

LA ventada s' ha desperta,
per la plana va xiulant
y doblega y tomba 'ls arbres
que no están prou arrelats.

Y n' ix remor espantosa
de los vehins alzinars,
com renechs y crits de brega
de bruxes y endimoniats.

Lo pastó 'l remat afua
menantlo cap al corral...
y ja del vespre les ombres
la terra van endolant.

Y llavors quand cels y terra
dins la buyda immensitat
al derrer vesllum se miran
del dia que va finant,

L' ànima de l' hom se 'n puja
á ne 'l cim del mont mes alt,
y plora mirant la terra
y mirant lo cel tancat.

Cerca y no troba la vida,
la vida que va somiant
de la infinida amor bella,
del bé de goig eternal.

Ombres y núbols que sempre
de tristesa ompliu l' espay,
dexau als cels una escletxa
per hont se puga guaytar.

¿De qué servexen al home
los ulls que Deu li ha donat
si sols pot veure tenebres
quand cerca 'l cel clarejant?...

Núbols de tota color,
núbols vermells, núbols blaus,
dexau que sobre vosaltres
l' ànima pugui volar.

Que dels monts sobre l' altura
no veu mes que llunyadars,
ni sent mes per dins les ombres
que un inmens sospir d' afany.

Núbols de tota color,
fantasmes de sers estranys,
portau l' ànima á que veja
si 'l bé infinit trobará.

Vola, vola, ànima triste,
vola, vola per l' espay,
y tot l' univers recorre
cercant ton bell ideal...

Ja cavalca sobre 'ls núbols
travessant terres y mars
l' ànima cercant la vida,
vola que mes volarás.

Del desig ab lo coratge
tot lo que veu va guaytant,
y als seus ulls lo mon descobre
lo que ha sigut y será.

Tot ser li diu que quand l' hora
ressoná en l' eternitat,
la terra verge, gloriosa
á un mot de Deu s' axecá.

Oh terra avuy desolada
vent de mort per tu ha passat,
¿cóm t' est feta vall de llágrimes
paradís de l' hom abans?

Ton Criador te va fer bella
ab la bellesa eternal
que avuy sols pot l' esperança
en mig de l' herm cobejar.

Perduda has tota alegría
des que Deu sola 't dexá...
Y tot ser va dient á l' ànima:
L' ergull ens ha desolat.

Y cavalca sobre 'ls núbols

travessant terres y mars
l' ànima cercant la vida
vola que mes volarás.

Y devant ella s' axecan
ab los imperis finats
totes les nacions ferestes
que avuy se beuhen la sanch.

Y veu aquells esfondrarse
sobre l' ergull que 'ls creá,
com l' ídol d' or y d' argent
que 'ls peus tenia de fanch.

Y mirant les poderoses
nacions d' avuy ab esglay,
devant totes al Calvari
veya á Jesús encreuhat.

Y ¡oh miracle! per la Creu
lo cel s' anava esberlant,
y per l' escletxa se veya
l' amor que no acaba may.

L' home porta l' infinit
dins son cor aletejant,
mas may arriba á la vida
sino pe 'l cel esberlat.

No clogueu, Reys de la terra,
l' escletxa de santa pau,
que Jesús dalt lo Calvari
volgué á l' ànima mostrar.

MIQUEL V. AMER.

BIBLIOGRAFIA

JOAN BLANCAS, TRAGEDIA EN 4 ACTES, PER D. FRANCESCH UBACH
Y VINYETA.

HABENTSE publicat la obra en lo tomo dels Jochs Florals del any passat, era ja coneguda per la lectura, aixís es que en la nit de son estreno bona part dels espectadors assistia ab lo particular intent de observar y saboreijar los efectes de la representació en los passatjes culminants. Com un de aquells espectadors, deixo donchs de ocupar-me del mérit literari d' esta nova tragedia, sobre quin ha recaigut judici, é indicaré tan sols los que considero relatius á las emocions que tal representació produheix.

Inútil es referir per la causa indicada son argument, que s' enclou en la violentíssima situació en que 's troba Joan Blancas, Cónsol de Perpinyá, y primera autoritat de una població sitiada, qui, habent caigut presoner de las forsas enemigas son fill Joanich, l' entrega á la espasa del sitiador, avans de rendir la plassa, y posposa sos sentiments de pare, als debers de ciudadá, d' honrat patrici, y de protector de las vidas y honra de sos governats. Joanich está casat, y lo Cónsol ha de lluytar ensemps ab son propi cor, ab las desgarradoras queixas de la enamorada esposa, y fins ab las súplicas generosas de son poble que vol salvar, rendintse, la vida del fill del Cónsol. Un incident amorós se lliga á l' acció principal. Altre de sos fills, com nou *Paolo* de la Francesca de Rimini, estima apassionadament á sa cunyada, y combat ab valor ab sa passió y sa conciencia. Un últim personatge, missatjer del Rey d' Aragó, Descatllar, intenta impedir, envejós de sa gloria, la resolució heróica de Joan Blancas, ja deslliurantlo del compromís contret envers son Rey, ja atiant al poble á la rendició.

Tot l' interés de la obra, tota la inspiració que ha donat vida dramática á est fet histórich, naixen del varonil concepte de un deber

imperiós sobreposantse ab esforços titanich, al més viu, al més intens, al més fatal sentiment del cor humá; l' amor de pare. Lo fet es de tal mena que, com cap en l' historia, posa de manifest la negada llibertat del esperit humá, y la potencia incomprendible de la voluntat quant es ferma y robusta. No deu, ni pot discutirse en mon concepte si los móvils de «Joan Blancas,» serian acceptables avuy; si son acte heroich traspasant los limits del deber, pot considerarse justament com aberració ó folia; nó; sigan quins vulgan los móvils, siga quin se vulga lo preu de son sacrifici, veig en lo fet la voluntat del home, encadenant ab serenitat gegantina elements poderosíssims, y aquest espectacle, repeteixo, pertany, per á mí á una esfera superior, de tot punt superior, y té las condicions de lo trágich en grau eminent.

Com semblant espectacle, engrandeix, dignifica y conmou, y penso que conmourá en tots temps, mentres los homes sigan homes, lo drama conmou. Li ha bastat al poeta sentir la situació ab una vivesa y calor que mereix tot l' elogi, presentarla ab vigor y claredat en alguns passatjes, matisarla molt y molt destrament ab los contrastes tendrissims de sentiments oposats, nobles, vius y expressats ab entonació verament drámatica y ab llenguatge propi. L' art que en esta execució demostra l' autor, lo col·locan á mon judici, entre los primers dramátichs catalans. Algunas escenas están preparadas y presentadas justament tal com debian serho pera tot l' efecte, en particular en lo segon acte; en altres la lluyta de passions se manifesta ab tochs encisadors, que una representació més acertada, y en tot magistral, posaria de relleu. Aixís la situació del Cónsol enfront de sa filla Guidona; l' home que participant intimament de aquell amor, de aquell mateix afecte per lo pobre presoner, sentint á cada pás lo desitj de unir-se al plany de la dona y plorar abdós en estreta abraçada, soporta ab paciència aquella nova tentació, reb sens inmutarse tals injurias, y sens dar explicacions de son acte, reservat y seré, té forsa encara pera compadeixer la agitació de la feble esposa. Aixís també, sas contestacions enérgicas sens afectació, sencillas y naturals sens que deixin transparentar esforços visible. Aixís las transicions del dolor que esclata, á l' imperi de la rahó que l' encadena.

Tal es la impressió, rápida y breument expressada en son conjunt. Just es que també siga breu y concis lo capítol de cárrechs. Si he procurat presentar lo pensament essencial de sa bellesa, y no parlo de sos primors d' accident, dech igualment parlar de son defecte essencial, y deixar los que per sa insignificancia, en esta com en totas semblan sols com lo sagell humá de las obras humanas. Lo defecte del drama es en mon concepte la falta de simplicitat. Falta de simplicitat en los móvils del protagonista que son varis, y expressats ab incertitut. A voltas sembla que 'l guia sols l' honor y 'l patriotisme, y á voltas l' amor á sos conciudadans que corren fers perills si l' ene-

mich entra en la plassa. En alguns casos diu sacrificar á la llibertat la vida de son fill, en altres casos, á la vida de altres fills estimats; sos compatricis. Vol diferenciarse de «Guzmán» y aquestas diferencies, no sempre precisadas, promohuen certa confusió que, perjudica als efectes dramátichs. Falta de simplicitat hi há en l'argument, y es filla de la mateixa causa. L'amor del jermá á sa cunyada, es incident á la fí inútil, y si á ell se dehuen algunas escenas de passió, bellas del tot, també fan incorrer al poeta en altres inacceptables. Crech que ja s'ha dit. Un fill no declara may á son pare, y menys inútilment, la existencia en son cor d'una passió incestuosa y criminal, contra la que altre no pot fer que dar consells inútils y per cert poch vigorosos; declaració per altra part que sols deu causarli fonda pena, y atés lo carácter del protagonista, casi vergonya. En lo final del drama además, mort Joanich, y morta Guídon a per son propi punyal, l'espectador se pregunta ¿quina intervenció, quina influencia real han tingut en l'acció aquells amors, si no ha sigut la de dividir l'atenció del auditori.

La obra ha sigut exhibida y dirigida ab notable propietat y excellent criteri, que realsa molt lo treball del poeta. L'escena de la introducció sobtada d'un malfactor en la casa del cónsol y los finals d'acte, son verdaders cuadros de molt acertada composició, y tals com desitjariam veure sobint pera gloria de nostre teatro. Quant en lo quart acte s'admira la bellíssima decoració pintada per los Srs. Moragas y Urgellés, lo cel boyrós á la claror de la lluna, la torre y murallas de Perpinyá, y en primer terme, arrebossada en son manto la malhaurada esposa, esperant lo fí de sa ansietat, junt ab son pare, mentres lo centinella indiferent y silenciós vá y vé, en segon terme, la il·lusió es complerta y dramática; prepara l'ánima embadalida á escoltar los armoniosos versos de clássica entonació que ab severa simplicitat precedeixen y anuncian lo desenllás trágich. Tot es bell en aquest acte, un dels millors espectacles de nostre teatro catalá.

Los actors han interpretat la obra ab conciencia, ab talent; alguns d'ells, ab massa talent, aixó es, exagerant lo concepte, acertadíssim dintre sos límits, que habian format de sos papers, qual concepte demostra intuició dramática de primera mena. Lo Sr. Soler protagonista ha comprés, que home de tan viril energía com Joan Blancas, debía realisar son acte heróich sens esforços violents, que sempre suposan feblesa; ab la serenitat d'un gegant; puig realment en tots temps ha sigut considerada companyona de la forsa real, la templança, y l'ausencia de impuls penós. Sols los febles y 'ls petits esbufegan y pican de peus, al vencer un obstacle. Hércules alsa la formidable massa com si mogué una palla, y ab sonrís infantil aterra al enemich temible. També Blancas aixís; sa trista y bondadosa gravetat con mou més que no con mouria ab imprecacions exaltadas. Aquest

aspecte del héroe té interpretació molt digna d' estudi en lo Sr. Soler y proba son talent, pero creyém que á voltas l' actor traspasa en ella son límit. Quant lo cónsol se queda sol, y reapareix lo pare, cuan l' excessiu pés del sacrifici lo fa vacilar, aquella gravetat tant temps sostinguda ha de cedir del tot per breus moments, dant pás al plor, al gemech, á la impaciencia, introduhint transicions delicadas y de gran efecte; y aquesta part es la que descuida en alguns casos Soler, fins al punt de que arriba á semblar fredor, lo que es fill de un acertat concepte; se priva, aixís de alguns recursos que son talent aprofitaría, y que darían al personatge tota la veritat humana possible. Blancas es un héroe, pero es al propi temps un home, un pare; la fusió de abdós aspectes es la que deu buscarse, perque l' un dongui relleu y perfeccioni l' altre.

Observació parecuda sugereixen la Sra. Abella y 'l Sr. Goula; la violencia de las respectivas passions qu' interpretan, los porta á voltas fins á l' afectació, que convé sempre evitar, per difícil que siga; comprenem que molt deu serho en lo teatro.

Lo Sr. Fontova, bé del tot; acertadísim com sempre. Los Srs. Cazorro, Fuentes, y Pinós, regulars. Lo segon, digne de coral felicitació en lo ters acte.

W.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

FEBRER.

PINTURA.—En honor de la veritat es just confessar que 'ls pintors valencians no oblidan nostre mercat artístich procurant exposar sas obras y donant á coneixer, molt sovint, notables condicions, precursoras, en alguns dels expositors, de disposicions pictóricas molt apreciables. Confirmació de las nostras asseveracions es lo quadro del Sr. Borrás exposat en l' establiment del Sr. Parés. Representa un poblet de mala mort ahont uns saltimbanquis trovan la paga de sos treballs fugint apedregats per la canalla del poble. Lo quadro, á primera vista desperta la recordansa d' una obra parescuda en assumpto y composició titolada «*Lo marasme de l' art*» y deguda al pinzell de nostre compatrici lo acredita y jove pintor Sr. Ribera, emperó encar que la obra del Sr. Borrás no arriba de bon trós á la obra mencionada no per açó decau, ans al contrari demostra esserli ben concedit lo premi que li fou otorgat l' any passat en la exposició Valenciana de Bellas Arts. La perspectiva de tot lo quadro, feta excepció de las teuladas de primer terme, que s' presentan confosas y poch verídicas, es ben entesa y 'ls llunys son ben pensats y discretament fets. Las figuras son dibuixadas y agrupadas ab coneixement y gust particularment los xicots del fondo y lo músich de primer terme qu' está molt en carácter. Lo tó general del quadro, encar que un xich fals, demostra coneixement dels efectes de color, puig de la aglomeració de tons vius y diferents n' ha sabut treurer son autor bon partit donant animació y carácter al assumpto. Altres faltetas, com en lo cel y algunas figuras, podríam apuntar emperó no las creyem de major importancia á las apuntadas.

—Lo Sr. Pellicer ha exposat en l'establiment del Sr Vidal un quadret de petites dimensions representant un carrer solitari. Està executat ab soltura y coneixement, lo color es simpátich y l'dibuix correete.

—La obra que sens disputa ha cridat molt preferentment la atenció ha sigut un quadret del Sr. Miralles, enviat de París, ahont desde molts anys resideix y ahont son molt apreciadas las obras qu'executa.

La elegancia y senzillesa en la composició y la destresa y veritat en colorit son duas qualitats notables de bon pintor y que te molt presents lo Sr. Miralles. Sas obras podrán esser més ó menys importants ó esser més ó menys ben pensadas; emperó aqueixas condicions qu'hem dit, rarament hi fallan.

La obra actualment exposada representa una damisela rica y elegantment vestida á la usansa d'avuy que s'suposa haber baixat d'una superba carretela descoberta, tirada per dos briosos caballs, á fi de gosar en solitari passeig del hermós paisatge que á dreta y esquerra del quadro s'divisa. A primera vista ja s'fa simpátich lo quadro per la frescura del color, per la veritat de la llum, per lo cél tan ben executat y en una paraula per l'aire, qu'en tota la composició, fa pendrer forma corpórea als objectes. Nò hi ha cap efecte capital y que atregui ab preferencia al expectador; empero feta la autopsia de la obra no s'hi trova cap falta grossa que la desentoni. La figura es arrogant, de tipo distingit, esbelta y hermosa, fent ressaltar més y més sa hermosa testa lo fons roig d'una *sombrilla* ab la qual s'resguarda dels raigs del sol; los robotjes están ben fets y sos colors son entonats y ben escullits. Lo cél es veritablement ben fet y lo paisatge es d'una senzillesa de composició y execució qu'encanta. Los dos magnífichs caballs de la carrossa demostran un estudi del natural fet ab deteniment y comprensió. En resúmen la obra del Sr. Miralles es de lo més notable que s'ha presentat en la exposició-París d'alguns mesos ençá y demostra sos avensaments en l'art á que profitosament se dedica.

—Altre obra verament notable, original del renomtat pintor Senyor Moragas (Tomás) ha cridat la atenció dels aficionats é intel·ligents. Lo quadro, qu'es de grans proporcions; representa una pagesa romana que afadigada sens dubte per lo pés d'un bressolet ahont hi jau una hermosa criatura, reposa al bell mitj d'un camp ajogassada ab son fillet á qui entreté carinyosament ab una espiga.

Aire de grandiositat y bellesa respira en conjunt la obra, més no diríam la veritat si no confessessem qu'á primera vista lo tó general de la tela 'ns feu un efecte massa brillant y per lo tant un xich fals. Es precís regoneixer no obstant que tant bon punt la vista s'ha fixat en la munió de detalls ben executats y en la manera d'esser dibuixat tot lo quadro aqueixa falta es més passable.

Es ben segur que l' Sr. Moragas no ha d' esser content de la coloració donada á las carns del nén, aixís com deu compendrer avuy que hi ha un xich de confusió en los segons y últims térms del quadro; y li dihem avuy, perque aquestas son faltas que al executar una obra de la importancia y magnitud de la expressada, l' artista sembla com si la costum de veurer sa composició y la munió d' estudis secundaris executats anteriorment li origina tal confusió de color y l' avesa tan á veurer d' una manera propia y determinada sa obra que li es necessari algun temps de repós y l' domini novament del color per á coneixer ben clar lo que en aquells instans, fins dihenli amichs é inteligents no hauría pogut veurer ab la realitat necessaria.

Lo Sr. Moragas ab sa última obra ha degut sostenir una lluyta de bons recorts deixats per l' artista Sr. Tusquets qual obra darrerament exposada era molt igual en assumpto y fins en alguns detalls de composició. Lo mateix personatge, la mateixa intenció, los mateixos trajos, en una paraula, fora del lloch d' acció tot feya sostenir una comparació constant entre 'ls dos bons artistes catalans qual savia artística romana los ha nodrit vigorosament.

Res més volem detallar de la obra, perque la creyem molt digne d' esser judicada en conjunt y per severs crítichs d' una autoritat artística que nosaltres, per desgracia, no reuním; y es ben segur que tot lo que d' ella diríam alabantla no contribuhería pás á aumentar lo crédito artístich del Sr. Moragas que tant alt va saber posar ab sa hermosa obra titulada «*Un tribunal árabe.*»

—Del mateix autor es un retrato al óli del Excm. Sr. D. Joseph Ferrer y Vidal, d' un parecut exactíssim y colorit ab molta trassa. Alguns petits defectes podríam apuntar respecte del mateix si no 'ns obligués á callar la circumstancia de veurer no del tot acabat lo sobredit retrato.

—Lo Sr. Masriera (Francisco) ha exposat quatre petits estudis que son autor titula «*L' histiu*» y «*L' hivern*» y «*Máscara y Mascaron.*» Tots quatre, á pesar de sa poca importancia portan estampada la trassa del Sr. Masriera en colorir y dibuixar, particularment lo titulat «*L' hivern*» digne d' esser executat en major tamany y apuranthi més l' estudi.

—També es del sobredit autor un retrato de senyora, filla d' un conegut industrial d' aqueixa Ciutat morta ja fa algun temps. Nosaltres que poch mes ó menys coneixem las exigencias de familia en vestir y adornar de tal ó qual manera lo personatge retratat y que no se 'ns amagan las sobiranas dificultats de trasladar al márbre ó á la tela las faccions d' una persona qual original no pot consultarse y que moltes voltas l' artista no ha conegut, no podem deixar d' apuntarlas en aquest lloch al parlar de la obra del Sr. Masriera perque 'ns apar que te d' haberhi molt d' una cosa y altre.

No entrarem á judicar las condicions de semblansa y fins per los

pochs recorts que tenim de la Sra. retratada farem justícia concedint-li exactitut; empero lo colorit de las robas y fins de las carns y l' reflexo donat á las mateixas com á resultancia del color del vestit, donan un efecte áspre y estrany que l' Sr. Masriera hauria tingut de suavisar. Per altre part lo fons del quadro, imitant tapiceria es un problema de color, que, sens dubte, s' proposá resoldrer son autor sens notar que l' tó escullit y 'ls de las robas casi sempre li darían per resultat quantitats heterogéneas ó sia discordancia de tons.

Tot açó no vol dir que 'l retrato no dongue á coneixer qu' ha sigut executat per una má experta, sobre tot en la part de dibuix d' una correcció celebrable.

—Lo Sr. Vidal ha tingut exposada, en lo establiment del Sr. Parés, una vista de la nostra catedral basílica, presentada ab bastant coneixement. La part de perspectiva estaria del tot ben entesa si las columnas de primer terme no tinguessen una decantació marcada fugint del paralelisme de las restants. Respecte á entonació general, lo quadro 'ns apar d' una nota massa igual y 'ls reflexos de las vidrieras de color son ben entesos, si be causan bastant mal efecte per la abundancia de color groch de las mateixas y que lo Sr. Vidal hauria pogut suavisar no sent tant purista y recordant que l' art no pot esser la copia servil del natural.

—Ja en altres ocasions habian tingut ocasió de coneixer las bonas disposicions del Sr. Reynés (D. Antoni) per la pintura de género á la qual s' ha dedicat ja fa algun temps. Ultimament ha donat á coneixer en la Exposició-Parés dos quadrets que sino de gran importancia no están desprovehits de qualitats recomanables.

Lo primer es una estansa senyorial de la Casa-Torre d' una familia de la primera noblesa catalana, alhajada ab moblatje sumptuós y en la que 's veu assentada en primer terme la senyora de la casa, qual retrato miniaturat perfectament no deixa dubte al parescut. La part de perspectiva sembla que no l' ha preocupat massa al Sr. Reynés, aixís com la part de composició y sens dubte aço fa que hi hagi un poch de confusió en los termes y massa aglomeració en los objectes distribuïts per la estansa. De la part de colorit n' ha tret son autor tot lo partit possible tractantse de la abundancia de color vert que es molt probable debia trovar lo Sr. Reynés en tots los objectes tal com los ha pintat. Açó li dona per resultat una monotonía de color y fins un xich de desentonament que hauria pogut evitar fugint del esclussivisme que sembla 's va imposar.

L' altre quadro representa un carrer de poble de la alta montanya y si be está colorit ab vigor, no está á gran alsada en quan á perspectiva ni dibuix. De totas maneres lo Sr. Reynés es jove, entussiasta y estudiós, ab lo qual y las condicions artísticas demostradas, ne te prou pera ferse un bon nom entre nostres artistes.

—Quatre estudis de molta importancia ha exposat lo jove pintor

Sr. Inglada en l' establiment del Sr. Parés. Representan quatre testas-tipos de manolas, y com se pot suposar vesteixen la clàssica mantellina subjectada per lo estrafalari escarpidor qu' allavors s' usava. Llástima gran, es á nostre entendre, que un jove de tants coneixements com lo Sr. Inglada, que modella tant be las carns, que te tant acert en triar los tipos y que dibuixa molt discretament, passi, moltes voltas, per demunt de la veritat y presenti mentidas de colorit com ho son las mantellinas de las quatre manolas. ¿Ahont ha vist, lo Sr. Inglada, aquell borrisol blanch de la mantellina negra sino en blondas floridas per la humitat ó enlletjidas per l' ús? Y quánt pot haver trovat, copiantho del natural, aquella confusió de color blanch que ni demostra dibuix de blonda ni te calitat de roba de seda? Busqui novament lo Sr. Inglada lo natural y veurá com ha fet molt poch favor á aquellas testas tant ben fetas, posántlosi aquellas convencionals mantellinas.

Esculptura.—No 'ns equivocabam quant en nostras anteriors apreciacions nos doliam de no veurer al Sr. Atché á la alsada que li pertocava; y en prova d' açó ó corroboració á nostres rahons avuy hem d' ocuparnos ab elogi d' una de sas obras exposada en l' establiment del Sr. Parés.

La obra en qüestió es una imatge de la Puríssima Concepció, tallada en fusta y colorida per lo Sr. Vancells. Al contemplar la testa de la imatge s' endevina tot seguit que lo Sr. Atché ha volgut interpretar lo personatge fugint de la idealisació. Açó com es de suposar li ha dut dificultats y li ha originat apreciacions contrarias. La personificació de la Concepció immaculada de María es, á nostre entendre la necessitat que ha tingut lo cult católich de donar forma real al misteri de sa Concepció, no per obra de varó sino miraculosament; y d' aquí que tots los qui ab lo pinzell ó ab lo buril han vingut obligats á representar aquest misteri católich han fet més lo simbolisme de la puresa en son tipo místich y candorós que lo realisme d' una noya egipciaca que per l' artista y l' intelligent podrá esser d' una bellesa plástica admirable emperó per lo devot ignorant no arrivaria may á donarli idea de la Santetat y fins li costaria molt de creurer que una noya de la rassa expressada, tal com la pintan los naturalistas, pogués esser *Tota pulchra* y fins com resan las sagradas escripturas *Sine labe concepta*. Per nosaltres la representació de la Concepció immaculada no ha de buscarse en la personificació exacte y real del personatge *María de Nazharet*, sino en la idealisació de la puresa, la hermosura y lo misticisme simbolisats en tendre y virginal donzella, segons ho han fet tots los mellors pintors y esculptors del mon católich, los quals al executar imatges de la immaculada han buscat, seguint las qualitats avants ditas, lo tipo virginal més hermós, en relació á la época y poble en que vivian.

Tot açó á part la obra del Sr. Atché es verament notable en lo

modellat de carns y robatjes, deixantse veurer alguna desproporció en las mans y en la disposició de espatllas y esquena que no perque no tinga d'esser vista de costat la figura ha de deixar d'acusar un cos ben conformat. Lo Sr. Atché ha demostrat novament sos coneixements artístichs y son desitj de buscar en l'estudi y la observació del natural la possible perfecció en sos treballs.

—Lo Sr. Vallmitjana (Venanci) ha exposat una reducció en terra cuyta de sa obra *Colon* qu'enviá á la Exposició nacional de l'any 1876. No totas las bonas qualitats qu'acreditan al Sr. Vallmitjana en sa honrosa carrera artística s'trovan en la obra esmentada, mes no son aquestas las que més poden senyalar-se, sobresurtint sobre totas la testa, no gaire característica del personatge en la época en que vol pintarsel' y quals retratos poden veurers en la Galeria Genovesa. També 'ns hauria agradat més veurer l'assumpto cambiat y representar á Colon en una situació brillant y digne de sa colossal empresa emperó d'açó no 'n farém crítica perque creyem que pot esser una falta d'esperit patriótic en un espanyol, mes no una falta en l'artista que no deu torser sas inspiracions quant aquestos están dintre de lo que l'art aconsella. Si lo Sr. Vallmitjana hagués viscut en la época de las injusticias fetas á Colon, compendriam sa obra perque fora un remordiment per sos detractors, mes avuy que dos mons á la vegada li han aixecat monuments valiosos y que fins lo cap visible de la Esglesia ha tractat de beatificarlo, la estatua del Sr. Vallmitjana tant sols pot fer courer los ulls á las corporacions municipals de Barcelona que á pesar de sas nombrosas relacions ab las Américas y de tenir aprobat un concurs per aixecarli un monument, aquesta es l'hora en que Barcelona no pot testificar artísticament lo lloch ahont lo gran genovés, per primera volta desembarcá després de son extraordinari descobriment.

—Un retrato del conegut mestre d'obras Sr. Dominguez y executat per lo aprofitat esculptor Sr. Campeny ha cridat la atenció en la Exposició-Parés. Diversas opinions hem sentit respecte á semblansa, mes nosaltres que sabém las dificultats que reporta al artista la copia dels ulls, quant los del original no s'exibeixen casi may directament, sino per la refracció de crestalls ornamentats d'or ó altre metall, comprenem aquest dissentiment que no es prou poderós per deixar de coneixer á primera vista la persona retratada. En quant á estructura la testa es un xich torta; lo modellat es molt carinyosament executat y dona á coneixer molt profit en lo Sr. Campeny.

—Novament debém ocuparnos d'una obra exposada, original del jove esculptor Sr. Font. Es un retrato, fins á cintura, destinat segons se 'ns ha dit, á rematar un sepulcre.

La construcció de la testa la trovem un bon xich desencaixada, particularment en la mandíbula superior y en lo pit qu' es d'una construcció massa exagerada. La execució es regular, sobre tot en la

part de robas, y 'l modelat demostra en lo Sr. Font condicions apreci-
ciables.

—Per primera volta en las nostras revistas hem d'ocuparnos del
conegut y llorejat esculptor Sr. Reynés (Joseph) qui ha exposat dos
retratos en márbre de dos personas molt conegudas en la nostra
ciutat.

Aqueixa classe d'obras han de pagar son primer tribut á la sem-
blansa y aquesta qualitat no pot regatejárseli al Sr. Reynés, qui ha
sapigut interpretar los naturals ab una minuciositat, mes celebrable
emperó en lo retrato del senyor que en lo de la dama. En quant á
proporcions hem de notar la desproporció dels brassos en lo tors de
la senyora; y la poca qualitat en lo cabell y pel del senyor. Lo model-
lat es ahont ha demostrat lo Sr. Reynés qualitats de verdader artista
donant á coneixer aquest treball italiá tant carinyosament fet y que
'ls francesos estiman ja tant. La tendresa mórbida dels brassos de la
senyora d'una hermosura y correcció especial, lo treballat de blon-
das, flors y robotjes; y la disposició general de las figuras, compostas
d'una manera artística y grandiosa demostran los avensos del se-
nyor Reynés en lo difícil art á que 's dedica y lo que pot esperarse
encar de son talent esculptórich.

CARLES PIROZZINI.

NOVAS

La Redacció y Administració de nostra REVISTA s' han traslladat al carrer de Xuclá, núm. 13 baixos.

Está en premsa lo tomo corresponent al primer trimestre de LA RENAIXENSA. Pertany á nostre erudit escriptor D. Joseph Puiggarí y apareixerá baix lo títol de *Barcelona monumental*. Com son nom indica contindrà una descripció feta ab gran esment dels edificis mes notables que nostra ciutat embelleixen. A la traslació y reformas en la Imprenta d' aquesta REVISTA 's deuen que no hajin rebut encara nostres sncscriptors dita obra, y 'l retrás que ha suferit la publicació del present número.

S' ha publicat á Madrid y alcansa molt éxit en aquella vila la edició castellana de las *Novas tragedias* de D. Víctor Balaguer. *La Voz de la Mancha* publica traduhidas algunas de las poesías de dit senyor.

En la societat *La Familiar Obrera* de Sans en una de sas últimas funcions dramáticas se cantá per primer cop la composició coral *La Cusidora* de D. Climent Cuspina que fou molt aplaudida essent cridat repetidament son autor en escena.

Ab lo títol de *A Montserrat* ha vist la llum una composició musical lletra de D. Jacinto Verdaguer y música de D. Candi Candí.

S' ha estrenat essent ben rebut en lo teatre del Odeon lo drama de D. Joseph O. Molgosa *Mestre Jan ó L' honra del treball*. L' autor fou cridat varias vegadas á la escena.

Ab lo títol de *Fullaraca* hem rebut un llibre catalá de prosa y vers degut á la distingida poetisa D.ª Agna de Valldaura. Tindrém lo major gust en ocuparnos d' aquesta recomenable obra.

S' está imprimint un tomo de poesías *Primavera trista* del celebrat poeta D. Joseph Serra y Campdelacreu, y dintre poch temps los distingits escriptors mallorquins D.ª Victoria Peña de Amer y D. Miquel Victoriá Amer publicarán en dos tomos las colleccions de sas poesías. Ben satisfactorias han d' esser estas novas pera 'ls amants de nostras lletres.

Ha mort á Madrid lo distingit químic D. Lluís Justo y Villanueva. Molt sentida es sa mort per nosaltres que forem sos amichs y coneixiam la valua de sos coneixements.

Degut al Sr. Teixeira Bastos á qui tant ha de agrahir nostra literatura lo *Commercio de Portugal* publica un article en elogi de las Poesías líricas del Sr. Masriera.

Tenim l' encàrrech de fer saber *als escriptors catalans* que, si algun desitja esser continuat en lo «*Dizionario biografico de gli scrittori contemporanei*» que publica lo professor florentí Sr. Angelo Gubernatis, haurá de remétrer, ab premura, una *noticia* de son naixement (lloch y fetxa), vida y estudis literaris, aixís com la llista de las suas publicacions, *al Sr. Matias di Martino, escriptor*, que viu á *Noto (Sicilia)*, qui está encarregat per dit autor de recullir tots los datos pertanyents als lletrats catalans encara vivents.

L' il·lustrat escriptor francès Mr. Charles Roy, membre de la *Société des langues romanes* de Montpeller y de la *Société littéraire de Lyon*, que l' any passat publicá una esmerada traducció de la Memoria de D. Joaquim Rubió y Ors sobre lo renaixement literari catalá, acaba de fer altre tant ab la següent obra de D. Víctor Balaguer: «*Un drame lyrique ó XIIIe siècle: Communication faite á la Real Academia de la Historia. Lyon. 1880.*»

Tenim noticia de que al lloable pensament manifestat per lo Centre Catalanista Provensalench de donar una série de Conferencias públicas á las clases treballadoras de la vehina població y publicada per algun diari d' aquesta capital, han respost oferintse á pèndrehi part, alguns distingits literats com los senyors Sampere y Miquel, Argullol, Pascual y Casas, Riera y Bertran. L. Corral, Auléstia, Corominas, Canibell, Tamaro, Trullas, Secasas y altres que no recordem en aquest instant quinas conferencias, tant sumament útils pera defundir la il·lustració en las masses obreras, comensarán á mitjans de Mars.

Hem rebut lo primer número de *El Eco de Catalunya*, revista semanal que escrita en catalá y en castellá veu la llum á l' Habana. Sia ben vinguda aquesta nova publicació que ja en son primer número fa gala de ardent catalanisme.

Hem rebut lo prospecte del *Album pintoresch-monumental de Lleyda y sa provincia*, dirigit per los Srs. D. Joseph Pleyan de Porta y D. Frederich Renyé Viladot. Sortirá al menys un cop al mes, contenint cada número una heliografía; text catalá y castellá explicatiu de la lámina; tot ab gran luxo. Lo preu de cada cuadern será 1 de 3 rals, y 's suscriu á Barcelona en las llibrerías de Verdáguer y Puig. Dat l'interés d' aquesta publicació y sa extema baratura podem augurar un bon éxit á sos directors, als que de tot cor felicitem.

Al entrar l' últim full de nostra REVISTA en prempsa hem rebut l' infausta nova de la mort de D. Vicens Boix, Director del Institut de segona ensenyansa de Valencia, cronista de dita ciutat, president de aquella Real Academia de Bellas Arts, y Mestre y amich de tots los escriptors valencians.

Nos associem ab l' ánima al dolor de tota Valencia y barrejem nostras llágrimas á las de sos deixebles demunt del seu sepulcre.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Llista de les composicions rebudes en aquesta Secretaria fins al dia d' avuy.

Núm. 1. Al peu de la fossa.—*Bello es vivir! la vida es la armonia, etc.*—ZORRILLA.—2. La darrera cita.—*Felicitat.*—3. Al cim del abisme.—*Y 'm besan lo front los núvols—y 'm besa la fosca 'ls peus.*—4. A la meva amor.—*Amor.*—5. A l' ombra de la creu.—*Recomptant mos pecats la mort espero.*—6. Lo plant d' una mare.—7. Foch y llum.—8. Al peu d' un xiprer.—*Fins colgat de terra com tendre llevor,—en la sombra humida florirá mon cor.*—J. ROCA y ROCA.—9. Les tres germanes.—*L' Art bella encisa 'ls sentits—per trasmetre 'l bo als esprits.*—ESTÉTICA INFANTIL.—10. Suspirs.—*Estavam mirant lo camp.*—11. Lo guerrer de las plomas negras.—*Hasta 'l castell, de vergonya,—abaixa sa cara honrada.*—12 Amor.—*Qui n' está lliure?*—13. Tot es per tu.—*De boig y de poeta...*—14. La mellor ditxa.—*Per nadá 'l Capitá Boyton...*—15. La sorpresa de Figueras.—*...demunt las barretinas—Deu hi regna, un altre no!*—16. Ella.—*Sense ella la vida es una carga.*—17. Fullas secas.—*Tardania.*—18. Dubtar es morir.—*No pot tornar!*—19. Lo brot de morduix.—*Ja 't conech herbeta.*—20. Melancolia.—*Vora l' aygua sol solet...*—21. Amor d' infern.—*Drama trágich.*—22. La Pubilla.—*Va penjar los hábits á la figuera.*—23 La Caritat.—*Ubi enim thesaurus vester est, ibi cor vestrum erit.*—(S. Lluch Cap. XII, ver. 34.)—24. Esplicacions.—*Ó á vivir en el cáliz de una rosa.*—25. La Carretera.—*Tengo un hijo grandullon...*—BRETON.—26. Nit de pluja.—*¡Mala sort!*—27. Lo plant del desdixat.—*¡Ó rey ó res!*—28. Lo soldat.—*Ya se van los quintos, madre, sabe Dios si volverán.*—(Cobla popular.)—Voreta de la font.—*Ahir.*

Barcelona 7 de Mars de 1880.

P. A. del C.—Lo Secretari. FRANCESCH MATHEU.

SUMARI

CLIMENT CUSPINERA.	En Clavé com á músich compositor.	145
J. RIERA Y BERTRAN.	Rey Cavaller.	153
FELIP BENICI NAVARRO.	Un idili á las foscas.. . . .	165
MIQUEL V. AMER.	Lo viatge del ánima.. . . .	176
W.	Bibliografía.	179
CARLES PIROZZINI.	Secció de Bellas Arts.	183
	Novas.	190
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.	192